Norman Károly

Egy edző töprengései – III.

A sportolás kezdetei

Amint már írtam, utánpótlás-edzősködés hárult rám. Egyebek mellett foglalkoznom kellett azzal, miként kerül be a sportba egy kisgyerek, vagy akár érettebb korú kezdő.

Ez a két eset lényegesen különbözik. Gyerek az, aki nem tudja szuverén módon érvényesíteni a saját szándékait abban, amit tesz. Bizony, infantilis állapot börtönben fogolynak lenni is. Bizony, fogság a bilincs is, de lehet az a jót akaró szeretet is. Érettebb korú az a kezdő (bármely sportágban, bármely életkorban), aki önkéntes döntésével léphet bele. Minden ilyen kezdet mesés varázslat, a Paradicsomba vezető út kapuja, már benne állni is ígéretes élvezet. Sokáig kitarthat ennek az energiája, érdemes rá építeni, nem szabad eltékozolni, bűn bemocskolni a tisztaságát kényszerrel, idő előtti külső igények terhével (jöjjenek akár a szülő, akár az edző részéről), ellenpropagandával. Sportolók (még ha edzők is) visszapillanthatnak a saját pályafutásukra; de ezt a fundamentális (alapvető, latinul azért, hogy a nagyképűség erejével dübörögjön a súlya) mozzanatot gyakran elhanyagolják, az éremcsillogás árnyékában. Pedig megéri felidézni.

Magam: gyerek voltam-e a saját sportpályafutásom kezdetén? Ha a hegedülés sport (és miért ne volna az?), akkor igen. Szonja, zongoratanárnő, családi barát hatéves koromban végigcsináltatta velem a zeneiskolai, tehetségfelmérő felvételit. Kiemelkedően tehetségesnek mutatkoztam, mind a ritmusérzékemet, mind az abszolút hallásomat illetően. Az Isten is zenésznek, közelebbről hegedűművésznek teremtett. Nyolcévnyi, számomra is, a szomszédság számára is ambivalens zenei sportpályafutás vette kezdetét. Mindjárt sportolásnak csakis azért nem volt vehető az én első edzői dolgozatom szerinti sportmeghatározás értelmében, mert sem önkéntesség, sem érettség szempontjából nem én uraltam. Minden egyéb tekintetben igen: rábeszélés útján ugyan, de magamévá tettem a „holnap legyek jobb az összetett hegedűképességemben, mint ma” fő sporttételt, rendszerszerűen kellett edzést tartanom (bocsánat: gyakorolnom) evégből. Időről időre rendeztek versenyt (hangversenyt), amelyen felléptem, egyéniben is (készüljek a világot jelentő tatamira), csapatban is. Te okos fiú vagy, érettebb, te fogod a zongorista kisművésznőt kísérni, talán fontosabb is a látszólag szerényebb kíséret a fő produkciónál, amely nélküle bízvást megbukna, ez ám a felelősség! (Nem olyan felemelő

a fiú nyiszogását szólóban hallgatni, holnap a fél szülőközösség máshova íratná a kölykét.) Szóval a hegedülés szabványsport, amelyet a technikája határoz meg; és ha nagyon megy, művészetnek veszik, mint a sakkot, a ritmikus gimnasztikát. Nem föltétlenül kell gyereknek kezdenie a zenébe, s akkor sport igazán. Később István, egy professzorom, öregségére visszatért egyik fő szellemi ambíciójához, újra edzésbe állt, hangversenyszintű zongoristaként is megismerték: ahogy egy zeneakadémiai koncert közönségében a helyére küzdötte magát, levendulaillatú öreg hölgyek súgtak össze ábrándosan (csillagász és zongoraművész!).

Van átmenet, felnőhet a gyerek, visszamenőleg igazolódhat a pályára terelő kényszer. Esetemben ugyan, különféle okokból, ez elmaradt. Ám ha valaki meghallgatja a 12 éves Werner von Schnitzlertől Pablo de Sarasate Cigánymelódiák című opuszát (Op. 20); vagy az ötéves (még ma is csak 11), döbbenetes Elisey Mysin zongorarepertoárját Mozarttól Bachon át Chopinig; esetleg valamely Paganini-Capricciót a hétéves Himari Yoshimurától; netán az ötéves Anna Li-eun Lee előadásában Paganini Első Hegedűversenyét (Op. 6.), visszafogja a kétségeit. Még ha nevezett kezdő művészek (igen, többnyire később nagy, nemzetközi hírű művészek, például Anna Lee világhírű zeneszerző, zenepedagógus és szakíró ma, közel jár a harminchoz), megrendítő erejű előadásuk idején vélhetőleg még nem birtokolták is a zeneszerző óriások mélységében a művészetük mögött álló kultúrtörténetet.

Ami engem illet, csak átmenetileg nem voltam a sporttevékenységet gátló mértékben lúdtalpas, a későbbi atletizálásom emelt aztán ki. Sajnos az akkori hegedűedzések a szólókarrierre irányultak, a növendéknek a napi több órányi gyakorlásait a prímhegedűs pozíciójában kellett végigbillegnie, baromi fárasztó. Még nem nyílt meg a hazai zeneoktatás számára Ivan Galamian örmény zenepedagógus liberális módszertana, miszerint ülve is lehet hegedülni, sőt, ha végignézünk egy nagyzenekar tíz első és nyolc másodhegedűsén. Isten látja lelkem, nem morális defektus állt fejem konok leszegése és anyám tétova csöndje mögött, amikor Alíz tanárnő minősített: „a fiú nagy művész lehet, ehhez mindössze a napi gyakorlását kellene egy órányiról másfélre növelnie." Tényleg csoda, hogy addig is eljutottam a negyedórával-félórával, Alíz néni meg ne tudja, ott fent.

13 éves koromban odahagytam. Kidobni egy abszolút hallást? Hiszen az Isten adománya, bűn nem jól sáfárkodni vele! A húgom botfülű volt, talán nem kedvelte az Isten. Aztán persze el kellett tűnődnöm a dölyfösen hordozott képességemen, és akaratlan morális defektusokon, persze, beépült az edzősködésembe, a mások szemlélésében és megítélésében kifejtendő bölcsesség parancsolataként. Ami a húgomat illeti,

nagy képességű elme, kiváló mérnök, elit gimnáziumba járt, ahova akkortájt néhány igazán nagy, ma világhírű matematikusunk is. Ha elit a gimnázium, elit mindenben. Az énektanár világhírű zenepedagógus és kórusvezető. Énekkarba járni kötelező. De hiszen a húgom botfülű, hogy járna már énekkarba!? Úgy, hogy kötelező, és kész. A húgom botfüle két év alatt meggyógyult, hibátlan zenei hallássá alakult át. A jó zenei hallás mögött mindenesetre a hangadás és a fülhallás közötti visszacsatolás hibátlansága áll; ami testi-fiziológiai tételek mellett lélektani kérdés is, érdekes. Mármost a tündökletes bátyuska árnyékában más irányba fordul az érdeklődés, érthető. Ha aztán a parlagot művelés alá veszik, előáll a csoda klasszikus esete: a világ meg van győződve egy hiába kívánt dolog lehetetlenségéről, amely mégis, íme, bekövetkezik. A csodához kérem, közönség kell, különben egyszerűen természeti jelenség. Lépek még egyet, a Tarnóczy Tamás Zenei akusztika című könyvében is exponált gondolat nyomán: lehet több dolog is Isten ajándéka, de az abszolút hallás nem az. Közelnézetben ugyanis memóriateljesítmény: meg tudom nevezni a normál zenei „a" hangot, és ehhez az emlékezet nevű fiziológiai-lelki erőforrásaimra támaszkodva ki is tudom adni a hozzá kapcsolt frekvenciát, ha amúgy közönségesen megfelelő a fülhallásom és a hangadó képességem; és fordítva. Az abszolút hallás: megnevezési hallás. Tarnóczy csöndesen hozzáteszi: kivétel nélkül mindenki rendelkezik az abszolút halláshoz szükséges képességegyüttessel. *Mindenki megismeri az anyja hangját.*

Elmúlt a hegedülés, hiszen minden múlandó. Kezdődött az atlétika, első fogásban. Mitológia a sport, legendárium a múltja, varázslat a jelenje, a jövő örömmel ígéretes világegyeteme. Olvasni szerető gyerekek számára mindez igenis feltárul a jó sportirodalom révén, ugyanúgy nem lehet túlbecsülni annak az értékességét, mint a gyerekkönyvekét a Gutenberg-galaxis felé vezető úton. (A Könyvtár: Templom. De erről máskor.) A serdülőkor az, amikor a gyerek felnő; az összes vallások akkor követelik tőle a nyilvános hitmegerősítést, amely immár komolyan vehető (még ha sokszor nem végleges is). Ha ilyenkor a kezébe kerül egy jó sportkönyv, akár megtérhet a sport számára. Megismerni Paavo Nurmit vagy Takács Károlyt Földes Éva: A sport történetéből című könyvéből életre szóló ajándék. Ha Földes Éva sporttörténész ismerte volna a könyve távolabbi hatásai között, biztosan örvendezett volna, adjon ez erőt az íróknak. Róla annyit még, hogy a londoni Olimpiáig a játékok műsora mellett szellemi díjakat is kiosztottak, ezek akkor is olimpiai díjak voltak, ha a sportdíjak mellett az Olimpiai Bizottság ma nem ismeri el őket. De a magyar alkotók többször is az élvonalban szerepeltek, és Földes Éva Londonban a sportirodalmi műveivel bronzérmet nyert.

Nurmi örök életű sportlegenda, ki ne hallott volna róla. Egyike a legnagyobb hosszútávfutóknak. És: magányosan edzett. Magányos voltam magam is. Nurmi az én emberem! Hónapokon át, naponta edzettem a magam kiválasztotta hegyi futóúton. Futó átmenetileg – ezért-azért – csak később lettem, mert rövidesen következett az úszás, amivel a következő töprengő dolgozatomban folytatom; mindenesetre a hegedülést abbahagyhattam, noha a pár hónap alatt visszavonult a lúdtalpam. Hegyi futásban általában mindmáig percekkel maradnak el tőlem a serdülő növendékeim, nem az atlétika sportágaiban bár, de nem áll ez rosszul egy edzőnek. Ami pedig Takács Károlyt illeti, az ő történetével először szintén Földes Éva könyvében találkoztam: nagyon érdekes, már jó jobbkezes sportlövészként ismerték, de még a világháború előtt gránátbalesetben elvesztette a jobbkezét. Áttért hát balkézre, és így lett világcsúcstartó, olimpiai bajnok. Több mint fél évszázadon át lappangott ez a történet a lelkem polcain, mígnem két éve kiderült róla, mire való; azon túl is, hogy a növendékeim számára hirdetett maxima: a „soha semmit nem adunk föl" példatárában tartom. Akár egy rozsdás sublerről az egykori kacatjaink között, mérnök albérlőnk hagyta ott, pisztolyként használtam gyerekkoromban, géplakatos koromban aztán már többre is jónak tűnt. Másutt már felidéztem Takács Károlyt, itt csak röviden: pár éve, február 18-án este, már jobbkezes sportlövészként, baleset miatt megbénult a jobbkezem egy idegszál megtörése miatt, fél évre, de akkor úgy látszott, örökre. Február 19-én reggel szembesültem a katasztrófával; délben kezdtem bele, ádáz mosollyal, a máig használt, balkezes markolatom készítésébe.